

Віктор Вікторович Лазарєв,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

кафедра теорії та історії держави і права;

 <https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>,

e-mail: judge2101@gmail.com

ПРАВОВА ПОЗИЦІЯ: ЗАГАЛЬНОПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Статтю присвячено комплексному аналізу поняття «правова позиція». Виокремлено підходи дослідників до розуміння категорії «правова позиція». Наголошено на нерозривному зв'язку правової позиції з праворозумінням і правовою культурою. Наведено перелік найважливіших характеристик, притаманних правовим позиціям. Наголошено, що природу правових позицій утворює прагматика, ставлення людини до реальних речей. Зауважено, що категорію «правова позиція» слід розглядати ширше, ніж певні аргументи і переконання для прийняття рішення стосовно правозастосовної практики.

Ключові слова: правова позиція, праворозуміння, Конституційний Суд України, Верховний Суд, висновки, аргументи, правові ідеї, філософські підходи.

Оглядова стаття

Постановка проблеми

Правові позиції є серцевиною будь-якого рішення в юридичній справі. Вони починають формуватися на стадії попереднього розгляду звернень і підготовки справи до розгляду, коли збираються та досліджуються матеріали справи. А вже в остаточному вигляді вони будуть відображатися в рішенні будь-якого органу [1, с. 38; 2, с. 155]. На сьогодні в юридичній науці питання правових позицій порушується лише в межах галузевих юридичних наук стосовно конкретних ситуацій або певного органу. Визначення юридичної природи цього терміна на теоретичному рівні у вітчизняному правознавстві відсутнє. Це ставить перед правниками проблему правильного використання цієї категорії з метою чіткого визначення застосування правової позиції у своїх висновках про особливості викладення цих позицій у актах. Це підтверджується тим, що в юриспруденції до будь-яких актів та наукових здобутків висувається вимога стосовно формальної визначеності. Саме тому дослідження, присвячені визначенню юридичної природи й особливостей теоретичної складової цієї категорії, набувають особливої актуальності, оскільки лише належне використання правової позиції дозволить вдосконалити вітчизняне законодавство і правову доктрину.

Стан дослідження проблеми

У вітчизняній юридичній літературі питання правових позицій залишилося поза увагою вчених – теоретиків права, тому науковці з галузевих наук досліджували його під різними кутами. Низка дослідників пов'язували правові позиції виключно з діяльністю Конституційного Суду України. Так, Г. Христова пов'язує правові позиції з діяльністю Конституційного Суду України із тлумачення норм права і закріплення їх у системі нормативно-правових актів [3]. О. Совгіря розглядала правові позиції зарубіжних конституційних судів у аспекті дослідження інституту референдуму, наводячи перспективи розвитку вітчизняного конституціоналізму [4]. С. Калинюк на теоретичному рівні розглянув сутність правових позицій Конституційного Суду України [5]. О. Бакумов у своєму дослідженні визначив юридичну природу правової позиції Конституційного Суду України [6]. Подібне дослідження було проведено також І. Шевчук [7]. О. Спінчевська розглянула правові позиції Конституційного Суду України з точки зору особливостей нормативного регулювання конституційного юрисдикційного процесу [8].

Деякі дослідники пов'язували правові позиції з роботою Верховного Суду. Н. Пархоменко, досліджуючи судову практику Верховного Суду, звернула увагу на ту обставину, що суд завдяки тлумаченню норм права стосовно певних юридичних справ та вирішення визначених завдань формує правові позиції, на основі яких здійснюється регулювання суспільних відносин поряд з іншими правовими регуляторами [9]. О. Горох та А. Музика торкалися аналізу правових позицій Верховного Суду України, аналізуючи практику застосування ним положень Особливої частини Кримінального кодексу України, що відображена у відповідних постановах Пленуму, узагальненнях судової практики [10]. О. Печений та І. Спасибо-Фатеева приділили увагу дослідженню правових позицій Верховного Суду з огляду на особливості захисту права власності [11]. Г. Андрусяк [12], Н. Бобченко [13], Д. Скрипник [14; 15], Н. Хоцяновська та В. Назаров [16] розглядали правові позиції Верховного Суду, зважаючи на особливості кримінального провадження.

Також правові позиції розглядалися в аспекті компаративістських досліджень. Зокрема, А. Бойко торкається правових позицій у розрізі дослідження якості правового регулювання позицій Європейського суду з прав людини [17]. Водночас слід відмітити, що дослідження щодо проведення загальноправової характеристики поняття «правова позиція» у вітчизняній науці відсутні, що зумовлює необхідність усунення цього недоліку.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є проведення комплексного аналізу підходів до визначення поняття «правова позиція» та її юридичної природи.

З урахуванням визначеної мети було поставлено такі завдання: 1) охарактеризувати підходи дослідників до розуміння терміна «правова позиція»; 2) визначити особливості правової позиції.

Наукова новина дослідження виявляється в напрацюванні авторської дефініції поняття «правова позиція», розкритті її основних ознак, визначенні тенденцій наукових досліджень щодо природи правових позицій.

Виклад основного матеріалу

Система державних і судових органів повинна мати певний інструментарій, який би допомагав їм юридично оформити чи закріпити прийняті рішення, відтак акти є таким засобом, що юридично оформлює результати розгляду матеріальних, процесуальних або організаційних питань. Однак прийняттю певного рішення передують формування думок суб'єкта, що ґрунтуються на певних позиціях, переважно правового характеру [18, с. 177; 19, с. 64]. Ці позиції спрямовані на формування напряму вирішення поставленого питання і в юриспруденції зазвичай мають назву «правові позиції».

Комплексний аналіз вітчизняного законодавства дозволяє зробити висновок, що хоча у статтях 68 та 92 Закон України «Про Конституційний Суд України»¹ оперує терміном «юридична позиція», проте у цьому та інших нормативно-правових актах офіційне визначення цієї категорії відсутнє. Таким чином, вирішення термінологічного питання, з'ясування суті цього терміна переноситься у площину наукових досліджень та аналізу. Однак, як свідчить аналіз наукової літератури, немає також однозначності в розумінні поняття правової позиції і серед наукової доктрини [18, с. 177; 19, с. 64].

Незважаючи на те, що сьогодні поняття «правова позиція» в юридичній літературі використовується достатньо часто, зокрема у галузевих науках, наприклад конституційному праві, все ж ми стикаємося з тією обставиною, що існують різні підходи до його розуміння [20, с. 17]. Тому слід детально проаналізувати думки дослідників стосовно розуміння цієї категорії. Зокрема, Т. Слінько та Р. Рева розглядають правові позиції як найбільш узагальнені правові висновки внаслідок тлумачення Конституції України, положень законів, інших нормативно-правових актів, що мають на меті забезпечити формальну визначеність стосовно розуміння сутності нормативно-правової бази. Висновки, закладені у правових позиціях, є обов'язковими для

---

¹ Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 16.01.2023).

прийняття остаточного рішення у справі і є основою для реалізації того чи іншого акта [21, с. 5–6].

Під правовими позиціями, на думку В. Кампо та П. Ткачука, слід розуміти результат інтерпретаційної діяльності, яка знаходить свій прояв через висновки, різноманітні роз'яснення, правоположення та доктрини, які мають на меті визначити сутність нормативно-правового акта, надати йому належну юридичну оцінку за допомогою наявного масиву правових знань. Все це слугує належному вирішенню конкретної життєвої ситуації, яка є ключовою при розгляді справи і торкається всіх суб'єктів правовідносин [22, с. 114; 23, с. 21].

М. Мазур правову позицію розглядає як «прецедентні норми права, які містять правові приписи про належне розуміння змісту конституційних та законодавчих норм, а також правові засади та інші положення, сформовані Конституційним Судом України на підставі тлумачення Конституції та законів України та є обов'язковими для розв'язання питань, що перебувають у межах конституційного провадження» [24, с. 9].

За твердженням В. Данко, сама собою правова позиція є нормативно-доктринальною квінтесенцією постанови Конституційного Суду, але не є правовим джерелом – вона стосується лише тієї постанови, в якій формується ця правова позиція [19, с. 64].

О. Кравчук стверджує, що правові позиції є системою вироблених загальнообов'язкових правових висновків, аргументів, що виражають їхнє ставлення до конкретного правового питання, є загальнообов'язковими і є основою для остаточного рішення конституційних судів [25, с. 189].

Р. Мартинюк дотримується думки, що, будучи вираженням вищих конституційних цінностей, правові позиції органу конституційної юрисдикції виявляють доктринально-нормативну природу та формують своєрідне «право принципів». Згадана природа правової позиції виявляється в тому, що одного разу сформульована у відповідному інтерпретаційному акті правова позиція набуває загально-нормативного значення і надалі може неодноразово застосовуватися поза зв'язком з обставинами справи, щодо якої Конституційним Судом було прийнято рішення [26].

С. Мельничук наголошує, що правові позиції: це частина правового акта; вони встановлюються суб'єктами, уповноваженими приймати, тлумачити або виконувати нормативно-правові акти; вони визначаються системою об'єктивних правових аргументів; є основою для формування формально обов'язкових нормативно-правових, інтерпретаційно-правових та індивідуально-правових приписів; вони об'єктивуються в законодавчих, інтерпретаційних, правових і виконавчих актах. Відповідно правові позиції – це об'єктивно аргументовані

нормативно-, інтерпретаційно- та індивідуально-правові приписи, що об'єктивуються у відповідних правових актах [20, с. 17–18].

Як бачимо, деякі дослідники ототожнюють правову позицію з певним юридичним актом або його частиною. Однак існує також інший підхід до розуміння цього поняття.

Так, Д. Белов зазначає, що сама собою правова позиція є нормативно-доктринальною квінтесенцією постанови Конституційного Суду, але не є джерелом права – вона стосується тієї постанови, в якій формується ця правова позиція [18, с. 177].

Т. Слінько та Р. Рева визначають правові позиції як правові уявлення (висновки) внаслідок тлумачення Конституції України та/або положень законів, інших нормативно-правових актів, які мають загальний характер, знімають правову невизначеність і є підставою для винесення остаточного рішення [21, с. 5].

Р. Мартинюк розглядає правові позиції як аргументовані доктринально-нормативні висновки, установки та правові оцінки, які набувають обґрунтування у процесі здійснення органами конституційної юрисдикції конституційного нормоконтролю [26].

О. Кравчук під правовими позиціями розуміє феномен, який являє собою систему вироблених загальнозастосовних правових висновків, аргументи, що виражають його ставлення до конкретної правової проблеми, є загальнообов'язковими та є основою для остаточного рішення конституційних судів [25, с. 189].

В. Вапнярчук стверджує, що правова позиція – це система поглядів, суджень, що виражають ставлення суб'єкта до правових явищ і процесів [27, с. 220].

Т. Цимбалістий під правовими позиціями Конституційного Суду розуміє не тільки остаточний варіант свого рішення (загалом), а й систему правових аргументів, використаних для його обґрунтування, концепцію суду щодо суті питання, що розглядається, і зроблені висновки [2, с. 153].

Також низка дослідників, зокрема В. Данко та Д. Белов, дотримуються думки, що правові позиції – це система нормативних переконань, певні засади прецедентного характеру. Отже, вони виступають певними юридичними орієнтирами або ж свого роду нормативно-інтерпретаційними встановленнями [18, с. 177].

В. Качур визначає правову позицію як стійку, внутрішньо усвідомлену готовність особи діяти відповідно до права, що ґрунтується на її ціннісно-правових установках і правовому світогляді та відображає її ставлення до правової дійсності [28, с. 10].

В основу правової позиції, як зазначають С. Шевчук, Н. Дідик та І. Бесага, покладено знання, принципи і праворозуміння. Однак вирішальну роль належить правосвідомості, на підставі якої формується

судова воля суб'єктів, до повноважень яких входить створення правових висновків [29, с. 344–346; 30, с. 154].

У широкому розумінні правовими позиціями Європейського суду з прав людини можуть бути визнані будь-які вироблені судом у процесі тлумачення й застосування Конвенції правові уявлення та ідеї незалежно від способу їхнього вираження в рішенні Європейського суду з прав людини, формальної обов'язковості та сфери дії [31, с. 10].

Оскільки права позиція є проявом життєвої позиції особи, В. Качур пропонує розглядати її як стійку, внутрішньо усвідомлену готовність особи діяти відповідно до права, яка ґрунтується на її ціннісному ставленні та правовому уявленні про світ і відображає її ставлення до правової дійсності [32, с. 193].

Деякі дослідники дотримуються думки, що правові позиції – це певна сукупність юридичних аргументів, які беруть за основу правила прецедентного характеру. Отже, вони слугують нормативними орієнтирами або належним чином оформленими нормативно-інтерпретаційними встановленнями [18, с. 177].

У науковому середовищі висловлюються і більш розгорнуті визначення, наприклад позиції як узагальнені уявлення органу конституційної юрисдикції щодо чітко визначених питань, що стосуються конституційно-правової проблематики. Отже, правові позиції, що визначаються органом конституційної юстиції як нормативні положення, створені у результаті інтерпретаційної діяльності органу норми Основного Закону, а також інтерпретації ним конституційного змісту, що встановлено на нормативному рівні, за допомогою яких ми можемо вирішити питання правової чи ситуативної невизначеності у конкретних випадках, постають нормативним обґрунтуванням рішень Конституційного Суду. Натомість є науковці, які вважають, що права позиція – це «тільки фрагмент мотивувальної частини остаточного рішення Конституційного Суду, пов'язаного з його резолютивною частиною, тобто з остаточними висновками Суду ... суть правових позицій полягає в тому, що вони фактично відображають особливого роду правотворчість. ... Права позиція ... означає інтерпретацію норми ..., причому саме тієї норми, яка покладена в основу резолютивної частини рішення» [18, с. 177].

Крім підходів до розуміння сутності правової позиції, дослідники пов'язують її з праворозумінням та правовою культурою. Так, Т. Слінько та Р. Рева зазначають, що базовим підґрунтям правових позицій є напрацювання дослідників, конституційні принципи, наукові доктрини і, найголовніше, праворозуміння учасників правових відносин [21, с. 6]. П. Ткачук стверджує, що під правовими позиціями треба розуміти певні правові погляди, певне розуміння правової ситуації [23, с. 10].

В. Качур визначає правову позицію як стійку внутрішню усвідомлену готовність людини до правової поведінки, що ґрунтується на її ціннісно-правових установках і правовому світогляді та відображає її ставлення до правової дійсності [28, с. 10].

В основу правової позиції, як зазначає С. Шевчук, покладено знання, принципи і праворозуміння. Однак вирішальну роль слід віддати правосвідомості, на підставі якої формується судова воля суб'єктів, до повноважень яких входить створення правових висновків [29, с. 344–346; 30, с. 154].

Щодо правової позиції, то, як стверджує, В. Качур вона є суб'єктивною частиною правової культури, оскільки має велике значення для розуміння феномена культури. Діяльність, яка є об'єктивною стороною життя, визначається і безпосередньо залежить від свідомості, що є сполучною ланкою між людиною та навколишнім світом. Саме свідомість визначає життєву позицію суб'єкта, що є його суб'єктивною стороною [32, с. 191]. Зважаючи на ту обставину, що правова позиція є проявом життєвої позиції людини, слід розглядати її як стійку внутрішню переконаність людини діяти у суворій відповідності до вимог законодавства, що базується на її правових цінностях і світогляді та відображає її ставлення до права і дійсності [32, с. 193].

Отже, ми можемо зробити висновок, що сучасна наукова доктрина розглядає правову позицію з різних підходів: як частину правової культури і правосвідомості; як певні уявлення, ідеї; як частину акта або його висновки. Такі підходи ускладнюють на доктринальному рівні розуміння самої сутності правової позиції, що може призвести до суперечностей при реалізації норм права. Саме тому цей термін слід використовувати з дотриманням правил формальної визначеності.

З'ясувати сутність терміна «правові позиції» допоможе виокремлення основних його характеристик. Р. Рева та С. Шевчук визначають такі найбільш важливі характеристики правових позицій:

1) формуються в порядку індивідуального розгляду справ на основі конституційного судочинства при здійсненні Конституційним Судом своїх повноважень (контроль норм, офіційне тлумачення, конституційне звернення тощо);

2) формулювання правової позиції усуває правову невизначеність і вирішує конкретну правову ситуацію;

3) юридична сила правових позицій нерозривно пов'язана з обов'язковістю рішень і висновків і полягає в тому, що:

а) вони є остаточними, безповоротними, однаково обов'язковими для всіх юридичних осіб і набувають чинності після опублікування;

б) діють безпосередньо і не потребують підтвердження своїх дій іншими правовими актами;

в) законна сила рішень Конституційного Суду України про визнання нормативно-правового акта неконституційним не може бути скасована шляхом прийняття подібного нормативно-правового акта;

д) рішення органів державної влади, прийняті на підставі правових актів, визнаних неконституційними, не підлягають виконанню і підлягають перегляду в установленому порядку;

4) правові позиції є нормативними, загальними (поширюються на вирішення однотипних справ) і обов'язковими, тобто свідчать про наявність законодавчої функції у Верховного Суду;

5) правові позиції можуть мати водночас конкретний і загальний характер [1, с. 40–41; 33, с. 23–27].

Отже, маємо констатувати, що до найважливішої ознаки правової позиції, її серця можна віднести основну ідею. В основі цього твердження лежить таке: певні фактичні обставини, які потребують нормативного регулювання, слід врегулювати на основі і відповідно до певного принципу, що полягає у правовій регламентації. Правова позиція виявляється у формі певного розумового продукту, який виступає у формі логічно обґрунтованого усвідомленого переконання.

Беззаперечним є те, що правова позиція – поняття загальної теорії права. Це, безсумнівно, продукт розумової діяльності, насамперед професіонала. Основу поняття, як зазначалося, становить принцип, ідея, з урахуванням якої вибудовується пропозицію (версія, гіпотеза, рекомендація тощо), що забезпечує вирішення будь-якої юридичної проблеми.

Також слід зазначити, що природу правових позицій утворює прагматика, ставлення людини до реальних речей, на що вказують практично всі дослідники. При опануванні правової позиції за основу слід брати певні філософські підходи. У будь-якому випадку під правовою позицією пропонується розуміти оцінку фактичної реальності та систему аргументів, висновків та пропозицій щодо її правового врегулювання. Це свого роду логіко-юридична конструкція, що виражає ставлення до права, правового регулювання та його норм.

Висновки

Маємо зазначити, що дослідники, оперуючи терміном «правова позиція», розглядають його з точки зору загальнофілософської категорії. Цей підхід обґрунтовується тим, що під правовою позицією слід розуміти не безпосередньо певне рішення, а те, що лежить в основі цього рішення: праворозуміння, тлумачення норм права, правова доктрина.

Особливістю правової позиції є те, що вона може мати універсальне значення або розповсюджувати свою дію на певне коло схожих

питань, оскільки являє собою систему висновків і переліку аргументів на їх користь, які були визначені протягом розгляду певних справ із проблемних питань, що мають загальний або індивідуальний характер і досягаються завдяки висновкам, які здобуваються завдяки логічній розумовій діяльності і є достатньою підставою для прийняття остаточного рішення.

Також слід зазначити, що в сучасній юриспруденції відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «правова позиція». Однак, проводячи дослідження з означеного питання, ми стикаємося з тією обставиною, що велика кількість учених у своїх наукових доробках розглядають правову позицію суду або правову позицію Конституційного Суду. Тобто із цього цілком логічно ми доходимо висновку, що на сьогодні в юриспруденції правову позицію пов'язують переважно із правозастосовними рішеннями судів, вона розуміється як система аргументів мотиваційного характеру при ухваленні остаточного рішення.

Проте, беручи до уваги особливості дослідження, варто зауважити, що категорію «правова позиція» слід розглядати ширше, ніж певні аргументи і переконання для прийняття рішення стосовно правозастосовної практики. Також правову позицію не варто розглядати лише з точки зору діяльності судової системи, хоча у цій системі правова позиція має не лише теоретичну, а й практичну складову.

Правову позицію слід розуміти як певну ідею, що бере за основу певні мотиви правового вирішення фактичної ситуації, яка не обов'язково є лише правозастосовною. Таким чином, важливим складовим елементом правової позиції є структурованість думки, певного погляду на основі певної правової ідеї. Отже, правова позиція – це філософсько-правова категорія, яка містить у собі розумову діяльність особи, на основі якої будується певна пропозиція, за допомогою якої забезпечується вирішення будь-якого юридичного питання.

Список бібліографічних посилань: 1. Рева Р. Р. Правові позиції Конституційного Суду України: основні ознаки та визначення. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 132. С. 37–45. 2. Цимбалістий Т. О. Конституційна юстиція в Україні : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 200 с. 3. Христова Г. О. Юридична природа актів Конституційного Суду України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2004. 20 с. 4. Совгіря О. В. Інститут референдуму у позиціях зарубіжних конституційних судів: перспективи розвитку судового конституціоналізму в Україні // Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 16 жовт. 2020 р.) / редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л. Г. Бзова (відп. секретар) та ін. Київ : ВАІТЕ, 2020. С. 211–213. 5. Калинюк С. Правові позиції Конституційного Суду України: питання теорії. *Підприємництво, господарство і*

право. 2017. № 12. С. 193–196. **6.** Бакумов О. С. Юридична природа правової позиції Конституційного Суду України // Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19–20 січ. 2018 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2018. С. 17–23. **7.** Шевчук І. М. Правові позиції Конституційного Суду України. *Форум права*. 2012. № 4. С. 1064–1069. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_4_178.pdf (дата звернення: 16.01.2023). **8.** Спінчевська О. М. Юридичні позиції Конституційного Суду України як джерело правового регулювання конституційного юрисдикційного процесу. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 3 (116). С. 57–67. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201163.57>. **9.** Пархоменко Н. М. Єдність судової практики як складова правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 3. С. 26–30. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2020.02>. **10.** Практика застосування Верховним Судом України положень Особливої частини Кримінального кодексу України / уклад. О. П. Горох ; за заг. ред. А. А. Музики. Київ : Центр учб. літ., 2017. 915 с. **11.** Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін. ; за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с. **12.** Андрусак Г. М. Правові позиції Верховного Суду щодо застосування частини п'ятої статті 36 Кримінального кодексу України. *Нове українське право*. 2022. № 4. С. 69–75. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.4.11>. **13.** Бобечко Н. Р. Поняття, ознаки, значення та класифікація правових позицій Верховного Суду у кримінальному провадженні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 2. С. 170–175. **14.** Скрипник Д. О. Щодо обов'язковості правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні // Правове життя сучасної України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) : у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 3. С. 296–299. **15.** Скрипник Д. Поняття та особливі ознаки правових позицій Верховного Суду в кримінальному провадженні. *Публічне право*. 2020. № 4 (40). С. 125–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2020-40-14>. **16.** Хоцяновська Н. Ф., Назаров В. В Відступ від правового висновку Верховного Суду в кримінальних провадженнях: правове регулювання й практичні проблеми реалізації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 551–555. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-10/144>. **17.** Бойко А. В. Якість правового регулювання відповідно до правових позицій Європейського Суду з прав людини. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2019. Т. 30 (69), № 3. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2019.3/02>. **18.** Данко В. Й., Белов Д. М. Правові позиції Конституційного Суду України: аналіз правової доктрини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 73, ч. 2. С. 174–181. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.56>. **19.** Данко В. Й. Правові позиції Конституційного Суду України: окремі проблемні

питання юридичної природи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2016. Вип. 37, т. 1. С. 63–67. **20.** Мельничук С. М. Інтерпретаційно-правові позиції Конституційного Суду України: загальнотеоретичні питання. *Форум права*. 2021. № 1 (66). С. 15–24. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4486517>. **21.** Слінько Т. М., Рева Р. Р. Правові позиції Конституційного Суду України з питань діяльності судів загальної юрисдикції. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 117. С. 3–13. **22.** Кампо В. Правові позиції Конституційного Суду України як необхідний елемент забезпечення судово-правової реформи. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 2. С. 112–122. **23.** Ткачук П. Правові позиції Конституційного Суду України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2006. № 1. С. 10–21. **24.** Мазур М. В. Акти органів судової влади як джерело конституційного права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2009. 20 с. **25.** Кравчук О. В. Окремі аспекти поняття та сутності правових позицій Конституційного Суду України. *Держава і право*. 2011. Вип. 52. С. 185–191. **26.** Мартинюк Р. С. Органи конституційної юрисдикції в системі вищих органів держави. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. № 2 (14). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16mrsvod.pdf> (дата звернення: 16.01.2023). **27.** Вапнярчук В. Суб'єктивна сторона кримінально-процесуального доказування. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1. С. 217–223. **28.** Качур В. Правова позиція як суб'єктивна частина правової культури: до постановки питання. *Право. Людина. Довкілля*. 2019. Т. 10, № 4. С. 6–12. DOI: <https://doi.org/10.31548/law2019.04.001>. **29.** Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні : монографія. Київ : Реферат, 2007. 640 с. **30.** Дідик Н. І., Бесага І. В. Правові висновки Верховного Суду з питань застосування норм адміністративного законодавства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2018. № 2. С. 152–163. **31.** Слабан М. М. Правові позиції Європейського суду з прав людини щодо права на повагу до сімейного життя (загально-теоретичний аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Львів, 2017. 22 с. **32.** Качур В. Місце правової позиції у структурі правової культури // Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні : зб. матеріалів наук.-практ. конф. (м. Львів, 6 груд. 2019 р.) / за заг. ред. І. В. Красницького. Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 190–194. **33.** Шевчук С. В. Нормативність актів судової влади: від правоположення до правової позиції. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 9. С. 23–27.

Надійшла до редколегії: 19.01.2023

Прийнята до опублікування: 07.02.2023

Lazariev V. V. Legal standpoint: general legal characteristics

The research focuses on the fact that today the concept of “legal standpoint” is quite popular both in legal theory and practice, and is generally recognised in the national science, but there are different approaches to its understanding in the legal literature. An integrated analysis of the approaches to understanding the essence of this category has been conducted, and it has been established that modern scientific doctrine considers legal standpoint from different approaches: as part of legal culture and legal consciousness; as certain concepts, ideas; as part of an act or its conclusions. It has been noted that such approaches complicate the understanding of the very essence of a legal standpoint at the doctrinal level, and this may lead to contradictions in the implementation of legal provisions. That is why this term should be used in compliance with the rules of formal certainty.

In order to clarify the legal nature of the term “legal standpoint”, it has been identified its main characteristics. It has been pointed out that the most important feature of a legal standpoint, its heart, is its main idea. An opinion that legal standpoint is a concept of the general theory of law has been supported. In this regard, the author provides an argument that legal standpoint is undoubtedly a product of mental activity, primarily of a professional. The concept is based on a principle, an idea, which is the basis for a proposal (version, hypothesis, recommendation, etc.) that provides a solution to any legal problem.

It has been stated that the nature of legal standpoint is formed by pragmatism, a person's attitude to real things, which is noted by almost all researchers. When mastering a legal standpoint, certain philosophical approaches should be taken as a basis. In any case, it has been proposed to understand a legal standpoint as an assessment of factual reality and a system of arguments, conclusions and proposals for its legal regulation. This is a kind of logical and legal construction that expresses the attitude to law, legal regulation and its norms. Therefore, it has been established that a legal standpoint is a philosophical and legal category which includes a person's mental activity, on the basis of which a certain proposal is built, which is used to ensure the resolution of any legal issue.

Key words: legal standpoint, legal understanding, Constitutional Court of Ukraine, Supreme Court, conclusions, arguments, legal ideas, philosophical approaches.

